

Merja Mäkisalo-Ropponen, kansanedustaja (sd)

Eduskunnan Terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen ja Vammaisasiain yhteistyöryhmän puheenjohtaja

Erytyislapsiperheiden tilanne - onko tarpeet unohdettu?

Tervetuloa tähän Eduskunnan terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen ryhmän, Lapsen puolesta ryhmän, Omaishoidon verkoston, Vammaisasiain yhteistyöryhmän ja Kuntoutusverkoston sekä Omaishoitajaliiton ja Sosten yhdessä järjestämään seminaariin otsikolla Erytyislapsiperheiden tilanne - onko tarpeet unohdettu?

Kaikki lapset ovat erityisiä, mutta nyt käytämme käsitettä erityislapsesta, kun kyseessä on erityisen tuen palveluita tarvitseva lapsi. Erytyislapsiperheitä ovat perheet, joissa on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori.

Olen Merja Mäkisalo-Ropponen ja edustan tässä Terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen ryhmää sekä Vammaisasiain yhteistyöryhmää. Olen näiden kahden ryhmän puheenjohtaja ja toimin myös tämän webinaarin alkuosan puheenjohtajana.

Webinaarin toisen osan puheenjohtajana toimii Lapsen puolesta ryhmän puheenjohtaja Katja Hänninen ja loppusanat lausuvat Kuntoutusverkoston puheenjohtaja Noora Koponen. Eduskunnan ryhmien puheenjohtajista Omaishoidon verkoston puheenjohtaja Anneli Kiljunen ei valitettavasti päässyt mukaan tilaisuuteen.

Tänään keskustelussa oleva asia on todella ajankohtainen, sillä Ihmisoikeuskeskus on todennut raportissaan, että koronapandemialla on ollut huomattavat vaikutukset lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen. Koronakiriisi on monin tavoin lisännyt eriarvoisuutta lasten ja nuorten keskuudessa. Pandemia kielteiset vaikutukset usein kasaantuvat ja

kumuloitumista lasten, nuorten ja perheiden arjessa. Myös nuorten mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet.

Ihmisoikeuskeskus korostaa, että tässä tilanteessa on tunnistettava erityisesti ne lapset ja nuoret, joiden hyvinvoinnin turvaaminen kriisin aikana vaatii erityistä huomiota. Näihin kuuluvat esimerkiksi lapset ja nuoret, joiden perheiden toimeentuloa on kriisi heikentänyt, sekä vammaiset, pitkäaikaissairaat, maahanmuuttajataustaiset ja kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret.

Ihmisoikeuskeskus suosittaa, että lasten ja nuorten palveluissa keskeisessä roolissa olevia neuvolapalveluita, sosiaali- ja terveyspalveluissa tarjottavaa perheiden tukea sekä varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitostensa yhteydessä annettavaa oppimisen ja hyvinvoinnin tukea sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimintoja ja palveluita ei tulisi karsia missään olosuhteissa.

Ihmisoikeuskeskuksen viesti on erittäin tärkeä, sillä monilta yksityisiltä henkilöiltä ja myös järjestöiltä tulleiden viestien perusteella esimerkiksi erityislapsiperheiden tilanne on muuttunut huonompaan suuntaan. He eivät esimerkiksi saa riittävästi tarpeidensa mukaista lapsiperheiden kotipalvelua. Korona on heikentänyt myös kouluissa erityislasten saamaa henkilökohtaista tukea, apua ja kuntoutusta.

Muutama viikko sitten julkaistussa kansallisessa lapsistrategiassa puhutaan haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien turvaamisesta ja todetaan, etteivät he saa aina tarvitsemaansa oikea-aikaista tukea ja apua. Lapsille tarkoitettut palvelut eivät aina ole johdonmukaisesti ja kattavasti saatavilla. Tämä ongelma on siis ollut olemassa jo ennen koronaa, mutta epidemia on heikentänyt edelleen yksilöllisen tuen ja avun saamista.

Itse erityislapsiperheiltä saamani palautteiden ja viestien perusteella kukaan ei tunnu ottavan kokonaisvastuuta lapsen ja perheen tukemisesta, vaan heitä pompotellaan taholta toiselle. Koronaepidemian myötä pompottelu on lisääntynyt ja perheet kokevat jääneensä yksin. Perheen uupessa lapsen tilanne muuttuu vielä hankalammaksi, ja mitä enemmän tilanne kriisiytyy, sen vaikeammaksi ja myös yhteiskunnalle kalliimmaksi asian hoitaminen tulee.

Ihan tähän loppuun - ennen kuin siirrymme varsinaiseen ohjelmaan, muistuttelen mieleen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, jonka Suomi on ratifioinut. Sopimuksen erityispiirteisiin kuuluu erityisryhmiin kuuluvien lasten oikeuksien toteutumisen varmistaminen, minkä tulee näkyä myös kansallisessa lainsäädäntötyössä. Sopimuksessa on tarkoituksella huomioitu erikseen lapset, jotka ovat erityisen alttiita syrjinnälle ja muille oikeuksien loukkauksille.

Suomi on saanut lapsen oikeuksien komitealta huomautuksia erityisesti kahdesta asiasta. Toinen on se, että ammattilaisilla ei ole riittävästi tietoa lapsen oikeuksista. Toinen erityinen huomautus koskee sitä, etteivät lapset ole tietoisia omista oikeuksistaan. Nämä asiat voivat liittyä toisiinsa, sillä jos esimerkiksi opettajat eivät lapsen oikeuksista tiedä, heidän on vaikea koulussa niistä myöskään opettaa.

Lapsen oikeuksissa korostetaan myös lapsivaikutusten arviointia päätöksenteossa. Arvioinnissa on tärkeä tunnistaa ne lapsiryhmät, joiden oikeuksien toteutumisessa on erityisiä haasteita ja pohtia esitettyä lainsäädäntöä näiden haavoittuvien ryhmien näkökulmasta. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi vammaiset lapset, pakolaislapset, nuoret rikoksentekijät, etnisiin ja uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvat lapset ja kotinsa ulkopuolelle sijoitetut lapset. Valitettavasti tällaista lapsivaikutusten arviointia ei Suomessa vielä riittävästi tehdä ja se näkyy myös näissä akuuteissa ongelmissa.

Lapsivaikutusten arviointien kehittämisen lisäksi, viime aikoina on puhuttu paljon lapsibudjetoinnista. Se tarkoittaisi talousarvioissa lasten asioiden huomioimista oman kohtanaan, eikä niin että määrärahoja jaetaan eri tahoille ja sillä tavalla toiminnot hajautuvat.

Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten – ja myös erityislapsiperheiden tilanne - voisi olla tällaisessa ilmiöpohjaisessa budjetoinnissa yksi järkevä pilotointikohde. Uskon, että jos kaikki asiat olisivat yhden budjetin takana, saisimme myös pompottelua ja ns. luukulta toiselle lähettämistä vähenemään.

Haasteita on siis paljon, ja niistä tulee puhua. Toisaalta on muistettava kertoa myös hyvistä asioista ja onnistumisista ja niistäkin kuulemme tänään.

Ja vielä tähän oman puheenvuoroni loppuun tärkeä huomio. Olen nyt puhunut nyt melko laajasti haavoittuvassa asemassa olevista lapsista. mutta kuten webinaarin otsikkokin kertoo, tässä webinaarissa keskitytään erityisen tuen tarpeessa oleviin lapsiin ja heidän vanhempiinsa eli erityislapsiperheisiin.